

Bruggen slaan
naar jeugd en toekomst

Georganiseerde onverantwoordelijkheid

De Wetenschappelijke Raad voor integrale Duurzame Landbouw en Voeding deed enkele jaren geleden onderzoek naar de pluimveesector en kwam tot een keten van tientallen spelers waaronder fokkers, sojatelers, transporteurs, vangploegen, mengvoerbedrijven, producenten van slachtmachines, mestverbranders, verpakkers, farmaceuten etc. waarbij er - zoals mooi staat beschreven- een proces van *georganiseerde onverantwoordelijkheid* ontstaat.

Verbinding

Duurzaamheid is niet gebaat bij zulk los zand, maar vraagt om verbinding. Verbinding met de bodem, de planten en dieren om je heen, de mensen, het landschap. Het tegenovergestelde lijkt echter te zijn ingesleten: iedereen probeert de meest 'efficiënte' invulling te geven aan zijn/haar stuk van de keten, maar zonder het grote geheel te overzien. Zonder het delen van

info, ketenregie, nieuwe businessmodellen en een coördinerende rol vanuit de overheid gaat dit ééndimensionale streven naar efficiëntie en winstvergroting ten koste van dier en milieu en uiteindelijk ook de mens, concludeerde de Raad. Alles meegerekend is het een overgespecialiseerd en inefficiënt systeem. Drijvend op de nog steeds goedkope beschikbare fossiele brandstoffen. Het voedt de portemonnee van een aantal ondernemers en aandeelhouders, maar put onze natuurlijke bronnen uit.

om de hiermee gepaarde verantwoordelijkheid aan te kunnen. In de lijn van Goethe zou je eigenlijk bij elke innovatie/ingreep/handeling moeten uitzoomen en jezelf afvragen: "Is dit goed voor onze (klein)kinderen, voor de aarde?". Goethe's appèl vond geen gehoor. Sterker nog, nu is te zien dat - nog veel meer als destijds - technologie in vele opzichten leidend is geworden in plaats van dienend aan mens en aarde. Kijk maar hoe het vooral via patenten een prachtig businessmodel oplevert aan grote toeleverende

48 miljoen monden te voeden in eigen land

Inmiddels dreigt ook de biodynamische landbouw - net als wat zich al enige tijd in de biologische sector voltrekt - steeds meer verstrikt te raken in de 'wetten' van de gangbare structuren waar primair op winstmaximalisatie wordt gestuurd. De afhankelijkheid van toeleveranciers en afnemers neemt toe. Dat leidt vaak tot schaalvergroting, specialisatie en verdere exportgerichtheid.

De positie van Nederland als grootexporteur van voedsel wordt vaak genoemd. Maar het idee dat ons land 'de wereld moet en kan voeden' is een marketingconcept. Dat we een prominente exporteur zijn geworden is dankzij de veel te lage olieprijs, massale importen van veevoeder en omdat de negatieve effecten op natuur en milieu niet in de prijs terugkomen. Bovendien ondergraaft ons gedrag de positie van kleine boeren in ontwikkelingslanden, waar juist wel nog flinke productieverhoging voor de eigen bevolking

mogelijk en noodzakelijk is. Nee, de uitdaging moet volgens mij zijn om vooral onze eigen nog steeds toenemende bevolking van 18 miljoen inwoners (en de 30 miljoen toeristen per jaar die er aan zitten te komen) op een goede manier te voeden met behoud van onze natuurlijke hulpbronnen en landenschap. Met veel minder landbouwdieren en veel extensiever dan ons huidige landbouwmodel.

Uitzoomen

Goethe zag twee eeuwen geleden al hoe de mensheid zich steeds meer kennis verwierf van alle bouwstenen van het leven en dat die kennis de mensen in de gelegenheid stelde om op steeds fundamenteeler niveau in te grijpen in bouw- en levensprocessen. Hij stelde, dat de mensheid voor verdere toepassingen van deze kennis ook een morele ontwikkelingstap zou moeten doormaken

bedrijven, die zich niet veel bekommeren om de maatschappelijke impact van hun bedrijfsmodel. Deze ontwikkeling vraagt om een herijking vanuit het besef dat alles met elkaar samenhangt en dat het de onderlinge verbindingen zijn, waaraan recht moet worden gedaan.

Veganisme en permacultuur

BD landbouwcultuur kan in dit proces een belangrijke voortrekkersrol spelen als ze nog sterker de verbinding zoekt met de directe omgeving, ook voor de afzet. Ook de interactie met de jongeren uit de vegan beweging en jongeren die met permacultuur en voedselbossen bezig zijn is daarbij belangrijk. Natuurlijk zijn over de duurzaamheid van veganisme en de haalbaarheid van voedselbossen relevante vragen te stellen, maar het zijn wel deze jongeren die begrijpen dat het huidige systeem op z'n laatste benen loopt. Zij zoeken vormen voor radicale verandering. Zij hebben energie en elan; de biodynamische landbouw heeft landbouwkundige kennis en ervaring. Daar zijn vanuit gedeelde waarden bruggen te slaan en zullen ook mogelijkheden ontstaan voor nieuwe ontwikkelingswegen, zoals de zoektocht naar vermindering van het gebruik van dierlijke meststoffen; naar bemesting op plantaardige basis; het verbouwen van meer plantaardige, eiwitrijke gewassen; meer aanplanten van meerjarige gewassen; het langer aanhouden van landbouwdieren etc..

Trouw aan de Aarde

Gelukkig zien we al prachtige initiatieven, waar boer en burger zich op een eigentijdse manier met elkaar verbinden, zoals bij de Fruittuin van West bij Amsterdam (fruittuinvanwest.nl), of het Derde Erf in Soest (hetderdeerf.nl). Daar participeert de omgeving in veel opzichten in het bedrijf. Een noodzakelijke vermaatschappelijking, zeker zolang duurzaam geproduceerd voedsel niet werkelijk wordt beloond in de winkelschappen, -

want daarvoor moet ons huidige economisch marktmodel eerst drastisch op de schop.

Soms zijn er ook nog heel andersoortige, verrassende verbindingen mogelijk, zoals bij het belangrijke werk van textielkunstenaar Claudy Jongstra, die samen met een groeiende groep van jonge designers in Friesland samenwerkt met biologische en biodynamisch werkende boeren voor de levering van wol en planten voor kleur- en geurstoffen. Dit soort ontwikkelingen en inzichten komen niet voort uit verbeterde datasystemen of genetisch 'verbeterd' zaadgoed, maar uit interactie tussen mensen en de unieke zintuiglijke kwaliteiten en scheppingskracht die ons ten dienste staan.

De wereld is vooral onder invloed van goedkope fossiele brandstoffen in vele opzichten in ontbinding geraakt, nieuwe verbindingen kunnen we alleen maken samen met mensen en bedrijven die de BD-streefwaarden voor een menswaardig bestaan voor iedereen op een leefbare aarde met ons delen. Dan zullen er best flinke discussies zijn en blijven. Tot waar en hoeveel moet je wel of niet willen im- en exporteren? Of we bepaalde technologische innovaties wel of niet gebruiken? De rol van dieren op de BD-bedrijven? Die discussies - zoals op het Demeterherfstcongres van 2017 met Marianne Thieme - slijpen onze geest. Het gaat om de richting en dat we 'trouw moeten blijven aan de aarde', zoals onze voorzitter Jan Schrijver dat zo mooi zei op het laatste Demeterherfstcongres.

Keuzes met lange termijnoriëntatie

Moeten exportgerichte en meer gespecialiseerde en sterk gemechaniseerde bedrijven zich nu oriënteren op een ander bedrijfsmodel? Dat is natuurlijk een persoonlijke beslissing. Er zijn prachtige grootschalige BD-bedrijven die goed scoren op tal van maatschappelijke vraagstukken. Er zijn mogelijkheden machines te laten overschakelen op hernieuwbare energiebronnen. Maar de toekomst van de BD landbouw ligt mijns inziens voornamelijk in Nederland, waar nu ook het export- (en import-)gedreven landbouwmodel vanuit klimaatdoelstellingen en behoud biodiversiteit plaats moet gaan maken voor een meer regionaal georiënteerde kringlooplandbouw.

Verandering kan en moet soms ook in kleine stapjes, omdat velen van ons tegelijk in een tredmolen van korte termijn economisch leven verkeren. Er is nog veel werk aan de winkel om onze idealen vorm te geven. Dat is vaak beter te realiseren bij bedrijven met een sterke sociaaleconomische verbinding met hun omgeving, een soort 'gedeelde en georganiseerde verantwoordelijkheid'. AP

Bert van Ruitenbeek,

directeur

Stichting Demeter,

stichtingdemeter.nl

